

Skrbništvo

Vlajčić, Koveljka

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:978255>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE

STRUČNI STUDIJ JAVNE UPRAVE

SKRBNIŠTVO
ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Barbara Preložnjak
Studentica: Kovička Vlajčić

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PRAVNI OKVIR UVOĐENJA SKRBNIŠTVA	3
2.1. Međunarodno pravni okvir zaštite nesposobnih osoba	3
2.2. Pravni okvir uređenja skrbništva u hrvatskom zakonodavstvu	4
2.3. Pojam, načela i vrste skrbništva	6
3. SKRBNIŠTVO ZA DJECU	8
3.1. Pretpostavke za imenovanje skrbnika	8
3.2. Rješenje o stavljanju djeteta pod skrbništvo i imenovanje skrbnika	9
3.3. Prestanak skrbništva	10
3.4. Djeca u socijalnoj skrbi u 2021. godini	11
4. SKRBNIŠTVO ZA PUNOLJETNE OSOBE	12
4.1. Lišenje poslovne sposobnosti	12
4.2. Određivanje skrbnika osobi lišenoj poslovne sposobnosti i njegove dužnosti	14
4.3. Vraćanje poslovne sposobnosti i prestanak skrbništva	15
5. POSEBNO SKRBNIŠTVO	16
5.1. Posebno skrbništvo za dijete	17
5.2. Posebno skrbništvo za odrasle osobe	17
6. ZAKLJUČAK	18
POPIS LITERATURE	19

Izjava o izvornosti:

Ja, Kovička Vlajčić (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Kovička Vlajčić

(potpis studenta)

SAŽETAK

U ovom završnom radu primarno je definiran pravni okvir uvođenja skrbništva u Republici Hrvatskoj i u međunarodnom kontekstu. Definiran je pojam skrbništva i opisana su temeljna načela prema kojima je temeljen institut skrbništva u Hrvatskoj. Nadalje, detaljno su u radu pojašnjene tri vrste skrbništva: skrbništvo za djecu, uzevši u obzir uvjete za imenovanje skrbnika, prestanku skrbništva, te statističke podatke o djeci pod skrbničkom zaštitom u Hrvatskoj. Nakon toga, definirano je skrbništvo za odrasle osobe, te uvjeti za lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti. Prije zaključnog dijela, definira se posebno skrbništvo, uključujući skrbništvo za djecu i za odrasle.

Ključne riječi: skrbništvo, skrbništvo za djecu, skrbništvo za odrasle, lišenje poslovne sposobnosti, posebno skrbništvo.

ABSTRACT

In this final paper, the legal framework for the introduction of guardianship in the Republic of Croatia and in the international context is primarily defined. The concept of guardianship is defined and the basic principles according to which the institution of guardianship in Croatia is founded are described. Furthermore, three types of guardianship are explained in detail in the paper: guardianship for children, taking into account the conditions for appointing a guardian, termination of guardianship, and statistical data on children under guardianship in Croatia. After that, guardianship for adults was defined, as were the conditions for deprivation and restoration of business capacity. Before the concluding part, special custody is defined, including custody for children and for adults.

Key words: guardianship, guardianship of children, guardianship of adults, deprivation of legal capacity, special guardianship.

1. UVOD

Skrbništvo u Republici Hrvatskoj uređeno je Obiteljskim zakonom (dalje u tekstu: ObZ) koji ga definira kao oblik zaštite djece čiji su roditelji umrli, nestali, nepoznati ili su najmanje mjesec dana nepoznatog boravišta, lišeni prava na roditeljsku skrb, lišeni poslovne sposobnosti u dijelu koji ih onemogućava u ostvarivanju roditeljske skrbi. Zaštitom punoljetnih osoba i nastojanjem da ih osposobi za život i rad navedeni institut zamjenjuje maloljetnicima roditeljsku skrb. Poslove skrbništva prema ObZ-u obavljaju Hrvatski zavod za socijalni rad, skrbnici i posebni skrbnici. Provođenjem skrbništva, odlučivanjem, postavljanjem posebnih skrbnika, nadzorom nad njihovim radom i obavljanjem drugih poslova iz svog djelokruga, Hrvatski zavod za socijalni rad primjenjuje skrbničku zaštitu.

Tema skrbništva je iznimno važna iz nekoliko razloga. Skrbništvo je ključno za zaštitu djece koja su ostala bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Tumačenje skrbništva podiže svijest o potrebama i pravima ovih djece te promiče sigurno i zdravo odrastanje. Skrbništvo se odnosi i na brigu o odraslim osobama koje zbog različitih razloga ne mogu samostalno skrbiti o sebi, kao što su starije osobe, osobe s invaliditetom ili bolesne osobe. Skrbnici imaju ključnu ulogu u pružanju skrbi i podrške, stoga je važno osigurati da imaju pristup informacijama i resursima potrebnim za obavljanje svoje uloge na najbolji mogući način.

Završni rad ima za cilj pružiti sveobuhvatan pregled pravnog okvira koji regulira institut skrbništva. Rad se fokusira na skrbništvo za djecu i punoljetne osobe te posebno skrbništvo – skrbnik za poseban slučaj. U uvodnom dijelu, rad započinje s predstavljanjem teme istraživanja, ciljevima rada i kontekstu pravnog okvira skrbništva. Nadalje, drugi dio rada usredotočuje se na pravni okvir uvođenja skrbništva. Ovaj dio obuhvaća međunarodni pravni okvir koji se odnosi na zaštitu nesposobnih osoba. Navode se relevantni međunarodni instrumenti, konvencije i smjernice koji utječu na pravila i prakse skrbništva.

Treći dio rada posvećen je skrbništvu za djecu. Razmatraju se pretpostavke za imenovanje skrbnika, postupak rješenja o stavljanju djeteta pod skrbništvo te imenovanje skrbnika. Također se analizira prestanak skrbništva i relevantni aspekti koji utječu na tu odluku. Četvrti dio rada istražuje skrbništvo za punoljetne osobe. Obuhvaća pitanja lišenja poslovne sposobnosti, postupak određivanja skrbnika za osobu lišenu poslovne sposobnosti te njegove dužnosti. Također se razmatraju situacije u kojima se osoba vraća poslovna sposobnost te prestanak skrbništva. Peto poglavlje posvećeno je posebnom skrbništvu za određene kategorije, kao što

su djeca s posebnim potrebama ili odrasle osobe s određenim ograničenjima. Istražuju se specifičnosti takvog skrbništva, njegovi ciljevi i izazovi. Na kraju, zaključno se rezimiraju ključni nalazi istraživanja i ističe važnost pravnog okvira skrbništva za zaštitu nesposobnih osoba.

2. PRAVNI OKVIR UVOĐENJA SKRBNIŠTVA

2.1. Međunarodno pravni okvir zaštite nesposobnih osoba

Međunarodni sporazum koji opisuje dječja prava naziva se Konvencija o pravima djeteta.¹ Konvencija o pravima djeteta je izvor prava u kontekstu instituta skrbništva jer pruža jasne smjernice o zaštiti interesa djeteta i osigurava da njegove potrebe budu prioritet prilikom donošenja odluka o skrbništvu. Ovaj međunarodni sporazum također postavlja standarde za pravičnost, nediskriminaciju i sudjelovanje djeteta u procesima skrbništva, osiguravajući da se donose odluke koje su u najboljem interesu djeteta.² Sukladno članku 141. Ustava Republike Hrvatske potpisani su, ratificirani i objavljeni međunarodni ugovori su Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz tu Konvenciju. Republika Hrvatska je kao potpisnica Konvencije izmijenila u tom vidu dijelom obiteljskopravno zakonodavstvo u dijelu koji se tiče lišenja poslovne sposobnosti.³ Prethodno navedeni međunarodni ugovori su obavezni za Republiku Hrvatsku budući da čine dio pravnog poretka.⁴

Značajne promjene u kontekstu pravnog statusa osoba s invaliditetom su se pojavile po usvajanju *Konvencije o pravima osoba s invaliditetom* koja je postala dijelom pravnog sustava Republike Hrvatske 2007. godine. Prema članku 3. Konvencija polazi od načela "poštovanja urođenog dostojanstva, osobne autonomije uključujući slobodu osobnog izbora i neovisnost osoba, nediskriminacije, punog i učinkovitog sudjelovanja i uključivanja u društvo, poštovanja razlika i prihvaćanja osoba s invaliditetom kao dijela ljudske raznolikosti i čovječnosti, jednakosti mogućnosti, pristupačnosti, jednakosti između muškaraca i žena, poštovanja razvojnih sposobnosti djece s teškoćama u razvoju i poštovanja prava djece s teškoćama u razvoju za očuvanje vlastitog identiteta."⁵

¹ Hrabar, Dubravka, Hlača Nenad, Jakovac – Lozić, Dijana, Korać Graovac, Aleksandra, Majstorović, Irena, Čulo Margaletić, Anica, Šimović, Ivan. *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb 2021.

² Hrabar D. et.al., op.cit. u bilj. 1, str. 361.

³ Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, članak 141.

⁴ Prema Hrabar D. et.al., op.cit. str. 361.: Sklopljeni, doneseni, objavljeni i važeći međunarodni ugovori dio su unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske i imaju veću pravnu težinu od domaćih ugovora. Samo pod okolnostima i na način naveden u njima, ili u skladu s općim načelima međunarodnog prava, njihove se odredbe mogu mijenjati ili opozvati.

⁵ Hrabar D. et.al., op.cit. u bilj. 1, str. 362.

Prema članku 12. Konvencije, potrebno je istaknuti obveze država stranki da osiguraju jednakost pred zakonom osobama s invaliditetom. Države stranke obvezne su prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju pravnu i poslovnu sposobnost u jednakoj razini kao i druge osobe u apsolutno svim aspektima života. Također, države su obvezane poduzeti prikladne mjere kako bi se osobama s invaliditetom osigurao pristup potporama koje bi im mogle biti potrebne kako bi ostvarili poslovne sposobnosti. Države stranke također su obvezane osigurati da mjere koje se odnose na ostvarivanje poslovne sposobnosti predvide zaštitne mehanizme koji sprječavaju zloupotrebu u skladu s međunarodnim pravom koje obuhvaća ljudska prava. Ti mehanizmi osiguravaju da mjere koje se odnose na ostvarivanje poslovnih sposobnosti poštuju sklonosti, volju i prava osoba i da se primjenjuju u najkraćem mogućem roku.⁶

Osobi se prije pristanka moraju dati sve potrebne informacije o tijeku, riziku i posljedicama zahvata, a osobi je omogućeno da u bilo kojem trenutku odustane od pristanka. Kada su u pitanju maloljetne osobe koje nisu sposobne dati pristanak, onda se zahvat izvršava samo uz odobrenje njihovih zastupnika ili organa vlasti. Ako, prema zakonu odrasla osoba nije u stanju dati pristanak zbog mentalne nesposobnosti, zahvat se može obaviti samo uz odobrenje njezinog zastupnika ili tijela vlasti ili neke druge osobe koju zakon predviđa.⁷

Prema preporuci Odbora ministara iz Vijeća Europe o načelima koji govore o pravnoj zaštiti odraslih osoba koji nemaju poslovnu sposobnost upućuje se na to da su poželjne fleksibilni pravni instrumenti za zaštitu osobnih i imovinskih interesa s namjerom da se omogući adekvatan pravni odgovor na nejednake stupnjeve nesposobnosti i različite životne situacije.⁸ Mjere zaštite ne bi trebale direktno osobi uskratiti pravo glasa ili prava sastavljanja oporuka ili sudjelovanja u postupcima liječenja ili donošenja odluka u vezi sa osobnim statusima kad je osoba te odluke sposobna donositi sama. U Preporuci se posebno naglašava načelo razmjernosti koje govori kako bi mjera zaštite, onda kada je potrebna, trebala biti razmjerna stupnju sposobnosti osobe i prilagođena pojedinačnim okolnostima i potrebama te iste osobe.⁹ Mjera zaštite pojedine osobe treba minimalno zadirati u njenu poslovnu sposobnost, slobodu i prava, ali istovremeno se treba postići nužni cilj.¹⁰

2.2. Pravni okvir uređenja skrbništva u hrvatskom zakonodavstvu

⁶ Hrabar D. et.al., op.cit, u bilj. 1 str. 362.

⁷ Hrabar D. et.al., op.cit, u bilj. 1 str. 363.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Hrabar D. et.al., op.cit. str, u bilj. 1, 364.

U davnim danima obitelj se smatrala jedinom zajednicom koja je pružala zaštitu nesposobnim članovima i djeci, te se na neki način smatra primarnom institucijom socijalne skrbi. Međutim, kroz godine se to stajalište gotovo u potpunosti izmijenilo. U rimskom pravu postojao je institut skrbništva, te je skrbnika morao imenovati *pater familias*.¹¹ Funkcija skrbnika bila je jedino da štiti imovinu i osobe kojima je bio imenovan. U obiteljskim odnosima su uvijek bili važni socioekonomski i imovinski čimbenici koji su bili važni za preživljavanje i nastavak obitelji.¹² U državama nije bilo mehanizama koji su pružali potpore kao što danas pruža primjerice socijalna skrb.¹³ Stoga se skrbništvo prema izvorima rimskog prava smatra paternalističkim, jer je bio usmjeren isključivo na prijenos imovine s nesposobne osobe na članove obitelji koja je bila zadužena za to da brine o toj osobi.¹⁴

Prema civilnom pravu biti nesposoban je podrazumijevalo da osoba nije u mogućnosti donositi racionalne odluke po pitanju procjene učinka pravnog posla.¹⁵ Mjere zaštite su bile usmjerene na osobu, ali i na imovinu koja se smatrala osnovom ljudske egzistencije i prava te osobe. U civilnom pravu pojavljuje se individualizacija pristupa.¹⁶

U Hrvatskoj su pravni izvori o skrbništvu do 1947. godine bili ovisni o pravnom području kojem je hrvatski teritorij u tom periodu pripadao. Pod ovim se podrazumijeva Austrijski opći građanski zakonik iz 1811. godine koji je bio uveden na većem teritoriju Hrvatske u 1852. godini.¹⁷ U Kraljevini Jugoslaviji tijekom 1934. pojavio se Zakon o sudskom vanparničnom postupku te je slijedio iste trendove uvodeći starateljskog sudca kao organa starateljstva. Godine 1947. donesen je Osnovni zakon o starateljstvu na teritoriju cijele FNRJ, a izmjene zakona su uslijedile 1965. godine.¹⁸ Na temelju ovog zakona i na osnovu odredbi republičkog Ustava iz tog vremena, godine 1968. donesen je hrvatski Zakon o starateljstvu.¹⁹ To je ujedno i prvi zakon s obiteljskopравnim sadržajem donesen od strane Hrvatskog sabora 1968. godine.²⁰ Devedesetih godina prošlog stoljeća došlo je do izmjene terminologije te se tada počeo koristiti termin skrbništvo. Institut skrbništva uvijek je bio dijelom obiteljskog prava.²¹

¹¹ Hrabar D. et.al., op.cit., u bilj. 1, str. 363.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Hrabar, D., op, cit., str., u bilj. 1, 365.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid. str. 356.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid. str. 357.

²¹ Ibid. str. 357.

Institut skrbništva u Republici Hrvatskoj uređen je ObZ-om. Prema članku 221. ObZ-a²², skrbnička zaštita mora biti primjerena, jedinstvena i usklađena s dobrobiti štíćenika. Osobna prava štíćenika, odnosno osobe nad kojom je skrbništvo postavljeno, moraju biti zaštićena prije svih drugih prava koja mu pripadaju da bi skrbnička zaštita bila učinkovita. Drugim riječima, zaštita skrbnika mora biti prilagođena potrebama štíćenika i sposobna održati sposobnost štíćenika kao odrasle osobe.²³

Nadležna tijela, odnosno skrbnik, moraju biti u potpunosti upoznati sa činjeničnim stanjem štíćenika i opravdanošću postavljanja pod skrbničku zaštitu kako bi se odredbe skrbničke zaštite u potpunosti prilagodile pojedincu.²⁴ Slijedeća načela – u skladu s navedenim zahtjevima – čine temelje skrbništva: načela nužnosti, pravednosti, razmjernosti, individualizacije mjera zaštite i opće dobrobiti skrbništva.²⁵

2.3. Pojam, načela i vrste skrbništva

Skrbništvo je institut kojim se osobama lišenim poslovne sposobnosti pruža odgovarajuća zaštita prava i interesa jer ne mogu samostalno u određenom opsegu raspolagati pravima i obvezama uslijed lišenja poslovne sposobnosti. Skrbništvo je kao pravni institut ujedno oblik socijalne zaštite kojom se nadomješta izravno i neposredno sudjelovanje osoba u društvenim odnosima, te je stoga kompleksno sagledavati pravni status tih osoba.²⁶

Članak 221. ObZ-a propisuje da skrbnička zaštita mora biti prilagođena dobrobiti štíćenika te mora biti primjerena i individualizirana. Osobna prava štíćenika, posebice njegova osobnost, moraju biti zaštićena prije svega, uz ostala prava koja mu pripadaju. Ovo znači da skrbnik mora pružiti zaštitu koja je prilagođena potrebama štíćenika, a ujedno i omogućiti da se očuvaju autonomije štíćenika u donošenju odluka koje se tiču njegova života. Da bi se postigla individualizirana zaštita, skrbnička zaštita mora biti prilagođena potrebama svakog štíćenika kao pojedinca kako bi se maksimalno očuvale njegove sposobnosti.²⁷

Svaka bolest zahtijeva jedinstven pristup u liječenju, a svaka osoba ima različite potrebe, čak i ako pate od iste bolesti. Zato se skrbnička zaštita mora prilagoditi individualnim potrebama štíćenika. Da bi se osigurala potpuna prilagodba skrbničke zaštite, nadležna tijela i skrbnik

²² Čl. 221., Obiteljski zakon, NN br. 96/93, 76/13, 98/19, 133/22.

²³ Hrabar D. et.al., op.cit., u bilj. 1, str. 368.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid., str. 367.

²⁷ Čl. 222., ObZ.

moraju dobro poznavati činjenično stanje štićenika i razloge za stavljanje pod skrbničku zaštitu. Načela na kojima se temelji skrbništvo su: načelo nužnosti, pravednosti, razmjernosti, individualizacije mjera zaštite i opće načelo dobrobiti skrbništva. Prema tim načelima, skrbnička zaštita se pruža samo ako je nužno radi zaštite prava štićenika, s posebnim naglaskom na zaštitu roditeljskih prava ako je primjereno za dijete i ima prednost nad drugim oblicima skrbničke zaštite.²⁸

Članak 8. ObZ-a opisuje temeljno načelo skrbničke zaštite, prema kojem ta zaštita mora biti primjerena potrebi zaštite osobe pod skrbništvom bez roditeljske skrbi, osobe s invaliditetom i osobe koja se iz drugih razloga nije sposobna sama brinuti o sebi i svojim pravima i interesima, uz obvezno poštivanje temeljnih ljudskih prava, prava djeteta i dobrobiti osobe pod skrbništvom.²⁹

Skrbništvo može se podijeliti prema različitim kriterijima, uključujući ono tko obavlja ulogu skrbnika te zašto i kome je pružena skrbnička zaštita. Kada se radi o ulozi skrbnika, postoji podjela na posredno i neposredno skrbništvo. Posredno skrbništvo obavlja imenovani skrbnik, dok u slučaju neposrednog skrbništva, posao skrbnika obavlja osoba zaposlena u Hrvatski zavod za socijalni rad.³⁰

Prema drugom kriteriju, skrbništvo se može podijeliti na tri vrste, ovisno o tome tko je osoba pod skrbništvom i zašto im je potrebna zaštita. Prva vrsta je skrbništvo nad maloljetnim osobama kojim se zamjenjuje roditeljska skrb u slučaju da ona nije odgovarajuća. Ovo skrbništvo uključuje brigu o djetetu i zaštitu njegovih prava do punoljetnosti. Druga vrsta skrbništva je skrbništvo nad punoljetnim osobama koje nisu sposobne brinuti se o sebi i zaštititi svoje interese te su sudskom odlukom lišene poslovne sposobnosti.³¹

Skrbnik koji je postavljen za punoljetnu osobu lišenu poslovne sposobnosti ima zakonsku obvezu štititi njezina osobna i imovinska prava, te je nužno njezin zakonski zastupnik u granicama ovlasti određenih rješenjem suda o opsegu lišenja poslovne sposobnosti. Treća vrsta skrbništva je posebno skrbništvo koje se razlikuje od prethodnih dviju vrsta u opsegu ovlasti koje su mu dodijeljene. Posebni skrbnik djeluje samo kao zakonski zastupnik štićenika u situacijama gdje već postoji skrbnik koji zbog sukoba interesa ne može zastupati štićenika. U

²⁸ Hrabar D. et.al., op.cit., u bilj. 1, str. 368.

²⁹ Čl. 8. ObZ.

³⁰ Hrabar D. et.al., op.cit., u bilj. 1, str. 368.

³¹ Ibid., str. 369.

tom slučaju ovlasti se prenose na posebnog skrbnika koji je imenovan od strane Hrvatskog zavoda za socijalni rad.³²

3. SKRBNIŠTVO ZA DJECU

Nedvojbeno je najbolje da dijete odrasta u okruženju svoje obitelji, prema Konvenciji o pravima djeteta.³³ Djeca, odnosno oni mlađi od 18 godina, posebno su ranjiva skupina u društvu. EU je 2012. godine donijela strategiju za zaštitu takve djece u svjetlu navedenih čimbenika kao i činjenice da je sve veći broj djece bez roditeljske skrbi.³⁴ Povjeravanje djeteta na svakodnevnu skrb osobama različitim od roditelja dio je cjeline o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. Odluku o tome donosi sud jer je to represivna mjera.³⁵

3.1. Pretpostavke za imenovanje skrbnika

Imenovanje skrbnika pokreće se po službenoj dužnosti od strane nadležnog Hrvatskog zavoda za socijalni rad, te se postupak pokreće na temelju obavijesti koja se dostavlja centru od sljedećih mogućnih subjekata:³⁶

1. Matičar, pravosudna ili druga državna tijela i tijela lokalne samouprave;
2. Dijete, bračni drug, srodnici i drugi članovi kućanstva;
3. Druge ustanove socijalne skrbi i
4. Zdravstvene ustanove.

Postoje uvjeti koji moraju biti zadovoljeni da bi se djetetu imenovao skrbnik. Zakon kaže da će se skrbnik imenovati djetetu čiji su roditelji preminuli, umrli, nestali najmanje mjesec dana, izgubili su pravo na roditeljsku skrb ili su toliko izgubili uračunljivost da se ne mogu brinuti o djeci.³⁷ Čak i ako su roditelji maloljetni, nisu brakom stekli poslovnu sposobnost ili iz drugih razloga ne mogu brinuti o djetetu, nisu prenijeli roditeljsku odgovornost na nekoga tko ispunjava uvjete za skrbnika ili su već dali svoj pristanak da posvojenja, djetetu će se imenovati skrbnik.³⁸

³² Ibid., str. 373.

³³ Vijeće Europe, Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN MU, br. 6/07 i 5/08).

³⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142> Strategija EU o pravima djeteta, COM, 2006.

³⁵ Hrabar D. et.al., op.cit., u bilj. 1, str. 384.

³⁶ Ibid., str. 370.

³⁷ Čl. 224., ObZ.

³⁸ Čl. 224., ObZ.

Srodnici djeteta imaju prednost u odnosu na druge podnositelje zahtjeva za skrbništvo pri imenovanju, ali samo ako ispunjavaju uvjete za skrbništvo.³⁹ Ako je to u skladu s njegovom dobrobiti, djetetu koje je sposobno shvatiti značenje skrbništva dopušteno je iznijeti svoje mišljenje o izboru skrbnika, a to se uzima u obzir u postupku imenovanja.⁴⁰

Hrvatski zavod za socijalni rad imenuje skrbnika rješenjem, te se skrbnikom može imenovati osoba koja ima sposobnosti i osobine za obavljanje skrbništva, ako je to za dobrobit djeteta, tj. šticećenika. Šticećenika nadležni područni uredi Hrvatski zavod za socijalni rad upoznaje s osobom koju se namjerava imenovati šticećenikovim skrbnika, te se od njega traži da iznese mišljenje o toj osobi.⁴¹

Skrbnik djeteta obvezuje se na savjesnu brigu o djetetu, posebno o njegovom zdravlju, obrazovanju i odgoju.⁴² Odluke o izboru škole i zanimanja, prekidu školovanja ili zapošljavanju djeteta skrbnik donosi isključivo s prethodnim odobrenjem nadležnog područnog ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad.⁴³ Skrbnik ne posjeduje ovlasti o zastupanju djeteta u slučaju kada zakon omogućava uvažavanje volje djeteta. Dijete šticećenik pod skrbništvom koje ostvaruje prihode dužno je pridonositi svome uzdržavanju, jednako kao i djeca koja imaju roditelje koji ostvaruju roditeljsku skrb.⁴⁴

3.3. Rješenje o stavljanju djeteta pod skrbništvo i imenovanje skrbnika

Hrvatski zavod za socijalni rad prema odredbama Zakona o općem pravnom postupku donosi rješenje o imenovanju skrbnika, te se rješenje dostavlja djetetu koje je navršilo 14 godina, a djeci mlađoj od 14 godina se dostavlja samo ako je sposobno razumjeti rješenje odluke i ako je to za njegovu dobrobit.⁴⁵ Rješenje se dostavlja i imenovanom skrbniku, te roditeljima i nadležnom matičnom uredu.⁴⁶

O stavljanju djeteta pod skrbništvo i o postavljanju skrbnika odlučuje nadležni područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad u upravnom postupku sukladno odredbama Zakona o općem

³⁹ Čl. 225. ObZ.

⁴⁰ Čl. 225., ObZ.

⁴¹ Hrabar D. et.al., op. cit, u bilj. 1, str. 372.-373.

⁴² Čl. 226., ObZ.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid., str. 385.

⁴⁵ Čl. 224., ObZ.

⁴⁶ Ibid., str. 384.

upravnom postupku.⁴⁷ Nadležni područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad dužan je uvažiti želje roditelja iz predviđenog rješenja o izboru skrbnika ako ispunjavaju uvjete za to mjesto i nisu u suprotnosti s dobrobiti djeteta.⁴⁸

Prema ObZ-u⁴⁹, Hrvatski zavod za socijalni rad mjesno nadležan po službenoj dužnosti pokreće postupak imenovanja skrbnika i primjene odgovarajućih oblika skrbničke zaštite na temelju izravnog saznanja ili obavijesti dobivene od raznih institucija i pojedinaca, uključujući matičare, pravosudne organe, druge državne agencije, tijela lokalne samouprave, bračne drugove, srodnike, druge članove kućanstva, zdravstvene ustanove i liječnike opće prakse.⁵⁰

Prema ObZ-u⁵¹, djeca starija od petnaest godina i štíćenici koji su lišeni poslovne sposobnosti imaju pravo uložiti žalbu protiv odluka o imenovanju ili razrješenju skrbnika, kao i protiv rješenja kojima se odlučuje o njihovim pravima i dobrobiti, ministarstvu nadležnom za poslove socijalne skrbi. "Maloljetni štíćenik koji je navršio petnaest godina života i štíćenik koji je djelomice lišen poslovne sposobnosti imaju pravo izjaviti žalbu na odluku o imenovanju odnosno razrješenju skrbnika kao i na odluke u kojima se odlučuje o njihovim pravima i dobrobiti."⁵² Osobe koje su imenovane skrbnicima i osobe koje je štíćenik odredio kao željene skrbnike (ako pri tome nisu lišeni poslovne sposobnosti) također imaju pravo uložiti žalbu protiv odluka o imenovanju skrbnika.⁵³ Važno je napomenuti da podnošenje žalbe ne odgađa provedbu rješenja.⁵⁴

Hrvatski zavod za socijalni rad mora dati suglasnost prije poduzimanja bilo kakvih značajnijih radnji koje se tiču zdravlja djeteta, izjave o njegovom osobnom stanju ili imovini.⁵⁵ Mišljenje djeteta o pitanjima koja se odnose na bitne činjenice i okolnosti koje se tiču njegovih prava i interesa uvažava se s obzirom na njegovu dob i stupanj zrelosti, ali ono mora biti upoznato s posljedicama toga.⁵⁶

3.3. Prestanak skrbništva

⁴⁷ Čl. 225., ObZ.

⁴⁸ Hrabar D. et.al., op. cit., u bilj. 1, str. 385.

⁴⁹ Čl. 226., ObZ.

⁵⁰ Čl. 273., ObZ.

⁵¹ Čl. 203., ObZ.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Čl. 278. ObZ.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

Potreba za skrbništvom prestaje kada se roditeljima vrati pravo na roditeljsku skrb i mogućnost da sami obavljaju djelatnost u vezi s ostvarivanjem tog prava. Skrbništvo može prestati kada štíćenik dosegne punoljetnost, tj. navrší 18 godina.⁵⁷ U tim slučajevima, štíćenik stječe punu poslovnu sposobnost i samostalno je odgovoran za svoje odluke i postupke.⁵⁸

Osim toga, stupanje u brak može rezultirati prestankom skrbništva. Stjecanje poslovne sposobnosti, smrt ili posvojenje razlozi su za prestanak skrbništva na strani djeteta.⁵⁹ Skrbništvo može prestati ako se promijene okolnosti štíćenika zbog kojih je skrbništvo bilo potrebno. Na primjer, ako se štíćeniku vrati poslovna sposobnost, Hrvatski zavod za socijalni rad može donijeti odluku o prestanku skrbništva.⁶⁰

3.4. Djeca u socijalnoj skrbi u 2021. godini

Prema izvješću Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske o korisnicima socijalne skrbi u 2021. prvoj godini je ukupno 3 411 djece i mladeži bilo smješteno u udomiteljsku obitelj dok je privremeni ili dugotrajni smještaj u domu za socijalnu skrb koristilo 18 480 djece. S obzirom na prikazane statističke podatke, vidljivo je da su trenutna zakonska rješenja po pitanju imenovanja skrbnika efektivna, te da velik broj djece dobiva skrbnika. Ukupno je bilo 857 korisnika prema podacima iz domova socijalne skrbi, poznatih i kao centri za pružanje usluga u zajednici, a koji su obuhvaćeni godišnjim statističkim izvješćem.⁶¹ Republika Hrvatska osnovala je ove domove za zbrinjavanje djece i mlađih punoljetnih osoba bez roditelja ili odgovarajuće roditeljske skrbi. Podaci, između ostalog, pokazuju trend inkluzije usluga dječje skrbi u sustavu socijalne skrbi te potkrepljuju shvaćanje da je podizanje obitelji najbolja opcija za razvoj djeteta. Statistički izvodi potkrepljuju i tekuće inicijative koje nastoje sustavno promovirati i unaprijediti udomiteljstvo i druge alternativne mogućnosti skrbi o djeci.

⁵⁷ Hrabar D. et.al., op. cit., u bilj 1, str. 386.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Čl. 231., ObZ.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za 2021. godinu: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf> Pristupljeno: 22. svibnja 2023.

4. SKRBNIŠTVO ZA PUNOLJETNE OSOBE

Skrbnik se imenuje odraslim (punoljetnim) osobama kojima je odlukom suda oduzeta poslovna sposobnost. Prije donošenja odluke o oduzimanju poslovne sposobnosti i postavljanju skrbnika, potrebno je, kad god je to moguće, osigurati njihovu zaštitu drugim sredstvima i radnjama u skladu s posebnim propisima.⁶² Težnja za što manjim ograničenjima prava i sloboda štićenika ključna je komponenta skrbničke zaštite.⁶³ Individualni stavovi štićenika, radnje za promicanje dobrobiti i zaštita njihovog dostojanstva moraju se uzeti u obzir prilikom primjene zaštite.⁶⁴ Osim toga, ključno je promicati samostalnost štićenika, davati im savjete o odgovornom ponašanju te ih uključiti u aktivnosti zajednice. Dakle, skrbnik je dužan poduzimati sve mjere kako bi se štićenik osposobio za samostalan rad i život, te kako bi se savjesno brinuo o osobnim i imovinskim pravima i obvezama. "Skrbnik će nastojati punoljetnog štićenika, ovisno o njegovom zdravstvenom stanju i sposobnostima poticati na osamostaljivanje, uključivati ga s obzirom na stanje u svakodnevni život i slobodne aktivnosti o čemu je dužan sastaviti bilješku koja je sastavni dio o radu skrbnika."⁶⁵ Imenovanje skrbnika u obje vrste skrbništva temelji se na istim pretpostavkama, pa se u slučaju skrbništva nad punoljetnim osobama smatra "osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom"⁶⁶

4.1. Lišenje poslovne sposobnosti

Prije elaboriranja pojma skrbnika nad osobama lišenim poslovne sposobnosti potrebno je opisati proces lišenja poslovne sposobnosti.⁶⁷ Postupak mogu pokrenuti sud po službenoj dužnosti, Hrvatski zavod za socijalni rad, bračni drug osobe protiv koje se vodi kazneni postupak te krvni srodnici te osobe u pravoj ili pobočnoj liniji do drugog stupnja.⁶⁸

ObZ propisuje da će sud prvo u izvanparničnom postupku osobu lišiti djelomično poslovne sposobnosti ako se radi o punoljetnoj osobi koja se zbog duševne bolesti ili drugih okolnosti ne može brinuti o nekom svom pravu, potrebi ili interesu, ili koji ugrožava prava i interese drugih

⁶² Čl. 233. ObZ.

⁶³ Čl. 231., st. 3., ObZ.

⁶⁴ Ibid. st.2.

⁶⁵ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 375.

⁶⁶ Čl. 174. ObZ.

⁶⁷ Sposobnost stjecanja određenih prava i obveza slobodnom voljom naziva se poslovnom sposobnošću.

Vidi: Milas, I., Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti, Monografije Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2005.

⁶⁸ Hrabar D. op.cit., u bilj. 1, str. 386.

o kojima su dužni skrbiti.⁶⁹ Treba, međutim, napomenuti da se takva osoba ne može u potpunosti lišiti poslovne sposobnosti. Uz ograničenje poslovne sposobnosti sud će utvrditi radnje i odgovornosti koje osoba nije u stanju sama izvršavati u odnosu na svoje osobno stanje i imovinu.⁷⁰ Davanje izjava i poduzimanje radnji u vezi s promjenom imena, sklapanjem i raskidom braka, roditeljstvom, zdravstvenim odlukama i dr. radnje su i poslovi koje osoba nije sposobna samostalno obavljati, a vezani su uz osobno stanje.⁷¹ Prodaja imovine, primanje plaće ili obavljanje drugih poslova vezanih uz novac su, pak, stvari koje osoba nije u stanju učiniti sama, a vezane su uz imovinu.⁷² Prema ObZ-u, skrbništvom se jamči zaštita prava i interesa punoljetnog šticećenika kojemu je sudskom odlukom oduzeta poslovna sposobnost te su mu prava i interesi ugroženi, te ugrožava prava i interese osoba za koje je po zakonu dužna skrbiti.⁷³

Punoljetna osoba koja se zbog duševnih smetnji ili drugih razloga nije sposobna brinuti sama o sebi, prema mišljenju suda, treba biti lišena poslovne sposobnosti. "U pravnom sustavu RH psihijatrijsko vještačenje ključna je faza postupka lišenja poslovne sposobnosti, a praćenje stanja bolesnika bitno usmjerava obveze skrbnika i nadležnih tijela i nakon što je osoba lišena poslovne sposobnosti."⁷⁴ Prije donošenja odluke o lišenju poslovne sposobnosti, sud provodi ispitivanje uzimajući u obzir zdravstveno stanje osobe i utjecaj tog stanja na sposobnosti zaštite pojedinih prava, kao i opasnost od ugrožavanja prava i interesa drugih osoba.⁷⁵

"Osoba ne može u potpunosti biti lišena poslovne sposobnosti. Rješenjem o lišenju poslovne sposobnosti sud će odrediti radnje i poslove koje osoba nije sposobna samostalno poduzimati u odnosu na osobno stanje i imovinu."⁷⁶ Za poslove koji nisu određeni rješenjem, osoba i dalje ima sposobnost obavljanja. "Rješenjem o lišenju poslovne sposobnosti sud može odrediti točan iznos plaće, odnosno stalnog novčanog primanja putem kojeg šticećenik ne može samostalno raspolagati te označiti imovinu i točan iznos, ako je to prikladno, kojim šticećenik može samostalno raspolagati i upravljati."⁷⁷ Radnje koje osoba nije sposobna obavljati samostalno su: davanje izjava ili poduzimanje radnji koje se odnose na promjenu osobnog imena, sklapanje i

⁶⁹ Hrabar D. op.cit., u bilj. 1, str. 387.

⁷⁰ Čl. 234., ObZ.

⁷¹ Ibid. st. 4. Osoba za ove radnje i poslove može unaprijed u anticipiranoj naredbi izraziti svoju volju.

⁷² Ibid. st. 5.

⁷³ Ibid. st. 6.

⁷⁴ Hrabar D. op.cit., u bilj. 1, str. 387.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Hrabar D. op.cit., u bilj. 1, str. 388.

⁷⁷ Ibid.

prestanak braka, roditeljstvo, odluke o zdravlju, mjestu prebivališta ili boravišta, te zapošljavanju.⁷⁸

Ne postoji utvrđena formula po kojoj bi se mogao odrediti raspon poslovne sposobnosti za svaku podkategoriju intelektualnih poteškoća. Zbog toga je važno imati individualizirani pristup pri procjeni njihovih sposobnosti, posebice pri odlučivanju o pravima koja bi im mogla poboljšati kvalitetu života. Osobe s teškim intelektualnim teškoćama ne mogu živjeti samostalno i ovisiti o stalnoj pomoći drugih. U takvim situacijama vrlo je izazovno raspravljati o bilo kakvoj poslovnoj sposobnosti na temelju koje bi mogli proizvoditi pravne učinke.⁷⁹

Osobe s teškim intelektualnim poteškoćama suočavaju se sa sličnom situacijom, jer im je potrebna stalna pomoć i podrška od drugih.⁸⁰ Unatoč ozbiljnim funkcionalnim ograničenjima, većina ljudi u prethodno navedenoj potkategoriji sposobna je raditi, komunicirati s drugima, učiti i živjeti samostalno. Ponekad su pojedinci s jednostavnim intelektualnim poteškoćama toliko samodostatni da je čak i izazovno odrediti što ih razlikuje od pojedinaca bez intelektualnih poteškoća.⁸¹

4.2. Određivanje skrbnika osobi lišenoj poslovne sposobnosti i njegove dužnosti

Prema članku 248. ObZ-a, skrbnik se ne može izabrati osobi čiji su interesi u suprotnosti s interesima štićenika, koja je sklopila ugovor o doživotnom uzdržavanju ili koja ima ugovor o doživotnom ili doživotnom uzdržavanju sa bračnim ili izvanbračnim drugom.⁸²

Pri izboru skrbnika nadležni područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad prednost će dati poslovno nesposobnoj osobi ako ta osoba ima roditelja koji je voljan i sposoban skrbiti o svom punoljetnom poslovno nesposobnom djetetu.⁸³ Može imenovati više skrbnika ako je to u interesu štićenika.⁸⁴ Osim toga, osoba koja izgubi poslovnu sposobnost može imenovati jednu ili više osoba prije gubitka poslovne sposobnosti, a nadležni područni ured Hrvatskog zavoda

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Kobali, B., Problematika poslovne sposobnosti kod osoba s intelektualnim teškoćama u postupcima radi lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti. Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. 13., br. 1., 2022., 142.

⁸⁰ Ibid., str. 142.

⁸¹ Ibid.

⁸² Čl. 248., ObZ.

⁸³ Čl. 247., ObZ.

⁸⁴ Ibid. st. 5.

za socijalni rad će postupiti u skladu s tim imenovanjem - ali samo ako imenovana osoba ispunjava zakonske uvjete za obavljanje dužnosti skrbnika.⁸⁵

Nadležni područni ured Hrvatski zavod za socijalni rad će za skrbnika imenovati stručnog djelatnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad ako osoba nema obitelj, nitko iz obitelji nije u mogućnosti skrbiti o njoj ili nitko iz obitelji ne ispunjava zakonske uvjete za skrbnika.⁸⁶ Prije imenovanja svakog skrbnika, ključno je obavijestiti štićenika o identitetu budućeg skrbnika, saznati njegovo ili njezino mišljenje o kandidatu i dobiti izjavu od štićenika u kojoj se navodi treba li ili ne biti imenovan za skrbnika.⁸⁷

Dužnost skrbnika je pripremiti svog štićenika za samostalan život. Osim toga, njegova je odgovornost marljivo štiti osobna i imovinska prava štićenika. Uvažavajući izražena mišljenja i želje štićenika, skrbnik mora djelovati u ime štićenika u preuzimanju poslova za koje štićenik nije poslovno sposoban.⁸⁸ Izbor skrbnika stoga je ključan, jer je njegova sposobnost da svom štićeniku pruži treba razmisliti o najboljoj mogućoj skrbi. Skrbnik je dužan svakih šest mjeseci podnijeti Hrvatskom zavodu za socijalni rad izvješće o svojim aktivnostima i imovinskom stanju štićenika.⁸⁹

Temeljna ljudska prava osoba koje nemaju poslovnu sposobnost bila bi oštećena ako njihov skrbnik svoju skrbničku dužnost ne bi obavljao dosljedno.⁹⁰ Dodatno, osoba koja ne ispunjava kriterije za imenovanje skrbnika ne bi mogla u potpunosti ostvariti cilj skrbničke zaštite osoba koje su zbog duševnih smetnji, nevoljnog duševnog razvoja, ovisnosti ili drugih sličnih okolnosti lišene poslovne sposobnosti jer ih takva osoba ne bi mogla uključiti u svakodnevne aktivnosti i voditi brigu o njima.⁹¹

4.3. Vraćanje poslovne sposobnosti i prestanak skrbništva

Postupak za vraćanje poslovne sposobnosti može pokrenuti sud po službenoj dužnosti, bračni drug osobe kojoj je oduzeta poslovna sposobnost, kao i njezini srodnici po krvi u pravoj ili

⁸⁵ Čl. 247., st. 6., ObZ.

⁸⁶ Ibid. st. 9.

⁸⁷ Ibid. st. 3.

⁸⁸ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 290.

⁸⁹ Ibid., str. 291.

⁹⁰ Čl. 174., ObZ.: " Skrbnikom se imenuje osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom. Ako to zahtijevaju okolnosti slučaja i dobrobit štićenika, Hrvatski zavod za socijalni rad može odlučiti da neposredno obavlja dužnost skrbnika i u tu svrhu imenuje osobu zaposlenu u tom centru. Skrbnikom ne može biti imenovan ravnatelj niti službenik koji obavlja pravne poslove skrbništva u tom centru."

⁹¹ Ibid., str. 291.

pobočnoj lozi do drugog stupnja, a skrbnik te osobe uz odobrenje Hrvatskog zavoda za oscijlani rad.⁹² "U postupku radi djelomičnog ili potpunog vraćanja poslovne sposobnosti primjenjivat će se na odgovarajući način odredbe ObZ-a u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti. U postupku vraćanja poslovne sposobnosti vještačenje se ne može povjeriti osobi koja je u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti obavila prethodno vještačenje koje je bilo osnova za donošenje prijašnje sudske odluke."⁹³ Uz navedene osobe, mogućnost pokretanja pravnog postupka ima i osoba kojoj je oduzeta poslovna sposobnost.⁹⁴

U nekim situacijama mogu prestati uzroci lišenja poslovne sposobnosti, u kojem će slučaju sud odlučiti hoće li vratiti poslovnu sposobnost u smislu minimiziranja opsega i prirode lišenja ili u najekstremnijem scenariju, hoće li potpuno vratiti poslovnu sposobnost.⁹⁵ ObZ kaže da ako postoji vjerojatnost da se duševno stanje osobe, njezino ozdravljenje ili druge okolnosti neće promijeniti, nadležni sud može odbiti zahtjev za vraćanje poslovne sposobnosti, bez obzira radi li se o potpunom ili djelomičnom vraćanju, te odrediti rok (najduže godinu dana) u kojem osoba nema pravo ponovno tražiti vraćanje poslovne sposobnosti.⁹⁶

Skrbništvo nad punoljetnom osobom prestaje pravomoćnošću odluke suda o vraćanju poslovne sposobnosti u izvanparničnom postupku. Skrbništvo nad punoljetnim osobama prestaje smrću štićenika.⁹⁷ Dodatno, Hrvatski zavod za socijalni rad imenuje štićeniku novog skrbnika koji mora ispunjavati i uvjete za skrbnika ako je skrbnik preminuo, prestao postupati samovoljno ili je na drugi način spriječen u obavljanju dužnosti skrbnika.⁹⁸

5. POSEBNO SKRBNIŠTVO

Budući da je točno određeno vremensko razdoblje u kojem je skrbnik zastupa štićenika, kao i pravne radnje koje skrbnik mora poduzeti u tom roku, ova vrsta skrbništva je specifičnija od uobičajenog skrbništva. Drugim riječima, kod ovog oblika skrbničke zaštite, posebni skrbnik u postupku djeluje kao ograničeni zastupnik osobe, a postavlja ga nadležno tijelo.⁹⁹ Poseban skrbnik je zastupnik osobe u "vrlo ograničenom opsegu s obzirom na postupak, u kojem na

⁹² Čl. 175., ObZ.

⁹³ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 291.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid., str. 291.

⁹⁶ Čl. 503., ObZ.

⁹⁷ Čl. 239., st. 1.

⁹⁸ Čl. 239., st. 1.

⁹⁹ Ibid.

temelju imenovanja nadležnog tijela, ima ovlast za djelovanje. Njegove ovlasti su pravno i vremenski ograničene i ovise o konkretnom slučaju."¹⁰⁰ Na temelju Zakona o Centru za posebno skrbništvo taj centar, koji je ustrojen kao samostalna javna ustanova, imenuje posebnog skrbnika.¹⁰¹

5.1. Posebno skrbništvo za dijete

U slučaju bračnog sukoba ili postupka utvrđivanja očinstva i materinstva, Hrvatski zavod za socijalni rad će djetetu odrediti posebnog skrbnika. "Poseban skrbnik je pravnik s položenim pravosudnim ispitom zaposlen u Centru za posebno skrbništvo, no može biti i osoba koja nije zaposlenik Hrvatskog zavoda za socijalni rad ili Centra za posebno skrbništvo."¹⁰² Poseban skrbnik također je potreban u drugim pravnim postupcima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, u stvarima koje uključuju djetetove osobne odnose, u situacijama kada se dijete i njegovi roditelji ne slažu oko toga tko bi ga trebao zastupati na sudu te u situacijama kada se ne slažu oko toga kako rješavanje konkretnih pravnih sporova.¹⁰³ Djetetu, stranom državljaninu ili djetetu bez državljanstva koje se bez pratnje zakonskog zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske, Hrvatski zavod za socijalni rad ili sud će imenovati posebnog skrbnika kao zakonskog zastupnika.¹⁰⁴

U slučaju nesporazuma između štíćenika i skrbnika, osobito ako taj skrbnik radi u centru za socijalnu skrb, sud može postaviti i posebnog skrbnika.¹⁰⁵

5.2. Posebno skrbništvo za odrasle osobe

Ovisno o tome radi li se o maloljetnoj ili punoljetnoj osobi, različite situacije zahtijevaju imenovanje skrbnika za poseban slučaj. Kad se postupak lišenja poslovne sposobnosti vodi za punoljetnu osobu koja nije odredila punomoćnika za zastupanje, Hrvatski zavod za socijalni rad postavlja joj skrbnika koji će štítiti njezina prava i interese u postupku do imenovanja skrbnika, kada je osoba u postupku lišenja poslovne sposobnosti.¹⁰⁶ "Posebni skrbnik imenovat će se osobi kojoj najmanje tri mjeseca nije poznato boravište ili nije dostupna, a nema punomoćnika. Poseban skrbnik imenovat će se i štíćeniku kad postoji sukob interesa između

¹⁰⁰ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 291.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 293.

¹⁰³ Čl. 240., ObZ.

¹⁰⁴ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 292.

¹⁰⁵ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 292.

¹⁰⁶ Ibid.

njega i njegova skrbnika i bliskog srodnika, odnosno bračnog druga skrbnika, u imovinskim sporovima ili postupcima, odnosno pri sklapanju pojedinih pravnih poslova, kao i štíćenícima u slučaju spora ili sklapanja pravnoga posla između njih kad imaju istoga skrbnika."¹⁰⁷ Štíćeníku će se imenovati poseban skrbnik, osim u navedenim situacijama, ako postoji sukob interesa s njegovim skrbnikom, bliskim srodnikom ili bračnim drugom skrbnika; u imovinskim postupcima ili sporovima; ili kad dođe do nesporazuma ili rješenja pravnog posla između štíćeníka i istog skrbnika.¹⁰⁸

Prava i obveze skrbnika su jednaki bez obzira tko donosi odluku o imenovanju (sud ili Hrvatski zavod za socijalni rad).¹⁰⁹ Zakonom se predviđa mogućnost imenovanja posebnog skrbnika za osobe koje su privremeno spriječene ili nesposobne za obavljanje radnji koje su potrebne za zaštitu prava i interesa te osobe. Nadalje, poseban skrbnik ima jasno definirane dužnosti i ovlasti koje donosi Hrvatski zavod za socijalni rad, osim ako ObZ ne propisuje da rješenje o imenovanju skrbnika donosi sud.¹¹⁰

Kada odluka suda o ukidanju tog skrbništva postane izvršna, prava i obveze posebnog skrbnika prestaju. Novog posebnog skrbnika imenuje štíćeníku Hrvatski zavod za socijalni rad ako imenovani posebni skrbnik zatraži da bude oslobođen svojih obveza.¹¹¹

6. ZAKLJUČAK

Skrbništvo predstavlja oblik zaštite djeteta kada nemaju roditeljsku skrb ili odrasle osobe koja je lišena poslovne sposobnosti ili nije u mogućnosti štítiti svoja prava i interese, ili iz drugih razloga nisu sposobni brinuti se o sebi. U Republici Hrvatskoj, institut skrbništva reguliran je ObZ-om. Institut skrbništva djeluje na dobrobit štíćeníka, te štíti temeljna ljudska prava i omogućava normalno funkcioniranje u društvu.

Skrbnici djeluju kao zakonski zastupnici i brinu se da se interesi i prava nesposobnih osoba adekvatno zastupaju i štíte. To jamči pravnu sigurnost za te osobe i štíti ih od povrede njihovih subjektivnih prava. ObZ detaljno uređuje skrbničku zaštitu, propisujući postupke imenovanja

¹⁰⁷ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 293.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Čl. 234., ObZ.

¹¹⁰ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 293.

¹¹¹ Hrabar, D., op. cit., u bilj. 1, str. 295.

skrbnika, obveze skrbnika, postupke donošenja odluka i druge važne aspekte. Ovo pravno uređenje osigurava jasne smjernice i pravila koja doprinose kvalitetnoj skrbničkoj zaštiti u zemlji.

Razvoj i napredak u skrbništvu omogućuje bolju zaštitu i promicanje prava osoba koje su pod skrbništvom, stvarajući sustav koji je usmjeren prema njihovoj dobrobiti i ostvarivanju njihovih temeljnih ljudskih prava. ObZ-om 2015. godine uređuju se odredbe koje štite prava i interese osoba koje su lišene poslovne sposobnosti, te im je ograničena poslovna sposobnost. Djeci štíćenícima se ovim Zakonom nadomješta roditeljska skrb, te Zakon nalaže kako skrbnička zaštita mora biti u skladu s dobrobiti štíćenika, primjerena i individualizirana.

Unapređenje u smislu transparentnosti može pomoći u izgradnji povjerenja između skrbnika i samih osoba koje su pod skrbništvom. Unapređenje instituta skrbništva može uključivati osiguravanje dovoljno resursa poput kvalificiranog osoblja, financijskih sredstava i odgovarajuće infrastrukture. Ovi resursi su ključni za pružanje adekvatne brige i podrške osobama koje su pod skrbništvom. Institut skrbništva trebao bi osigurati da prava i dostojanstvo osoba pod skrbništvom budu poštovani. Unapređenje u ovom području može uključivati osposobljavanje osoblja o ljudskim pravima, uspostavu sustava praćenja i ocjene kvalitete skrbi te razvijanje mehanizama za podnošenje pritužbi. Uz unapređenje instituta skrbništva, može biti korisno promovirati i razvijati alternative poput posvojenja, udomiteljstva ili drugih oblika podrške koji su prilagođeniji potrebama i interesima osoba pod skrbništvom.

POPIS LITERATURE

1. Hrabar, D., Hlača N., Jakovac – Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, Irena, Čulo Margaletić, A., Šimović, I. Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb 2021.
2. Kobali, B., Problematika poslovne sposobnosti kod osoba s intelektualnim teškoćama u postupcima radi lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti. Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. 13., br. 1., 2022., str. 137-160. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/413122>
3. Vijeće Europe, Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN MU, br. 6/07 i 5/08). Dostupno na: <https://www.blchr.org/wp-content/uploads/2022/08/Konvencija-o-zastiti-ljudskih-prava-i-dostojanstva....pdf>
4. Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

5. Obiteljski zakon, NN br. 96/93, 76/13, 98/19, 133/22.
6. Strategija EU o pravima djeteta, COM, 2006.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142> Pristupljeno: 13. svibnja 2023.
7. Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za 2021. godinu: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf> , Pristupljeno: 13. svibnja 2023.
8. Milas, I., Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti, Monografije Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2005.
9. Vodič za osobe s Alzheimerovom bolešću i njihove članove obitelji, Osijek, 2021.: https://demencija-pnk.ffos.hr/assets/pohrana/AB%20brosura_tisak.pdf Pristupljeno: 24. svibnja 2023.